

(Əvvəli 4-cü səhifədə).

Qeyd olunmalıdır ki, «Əkinçi» qəzeti Bakıda çap olunmasına baxmayaraq, az vaxt ərzində tezliklə dünya müsəlmanlarının qəzetinə çevrildi. Bu qəzeti Dağıstan, Volqaboyu, Mərkəzi Asiya və Sibirde oxuyurdular. «Əkinçi»nin xoş sorağı hətta Avropanın bir çox ölkələrinə də gedib çıxmışdı. İngiltərədən, Fransadan, Almaniyanan Həsən bəyin ünvanına coxsayılı məktublar gəlirdi. Bütün məktublarda qeyd edildi ki, «Sizin enerjinizə, mənəvi gücünüzə heyranıq. Xalqınızı nə qədər ürekden sevirsiniz».

Həsən bəy Zərdabi «Əkinçi» qəzeti vasitəsilə çox şeyə nail oldu, öz «Əkinçi»si ilə Azərbaycanın mədəni-mənəvi, hətta elmi mühitinə ciddi dönüş yaratdı. Birincisi, hər şeydən əvvəl, Azərbaycanda öz doğma dilimizdə ilk milli mətbuat orqanı fəaliyyətə başladı. İkinci, Azərbaycanın mütərəqqi-

Azərbaycan milli mətbuatının ilk incisi

qi ziyalı oğulları «Əkinçi»nin programında elan edilmiş demokratik ideyalar ətrafında birləşdirilər, müəllif, yaxud müxbir kimi qəzetiñ fəaliyyətində iştirak etdirilər. Üçüncüsü, Həsən bəy Zərdabi «Əkinçi» vasitəsilə Azərbaycanda və ondan xeyli kənarlarda elm, mübahisə və müzakirə mühiti yaratdı. Dördüncüsü, Zərdabi qəzet müxbiri strukturunu, anlayışını formalasdırı.

Həsən bəy Zərdabi «Əkinçi» vasitəsilə Azərbaycanın ətalətli, mövhumatçı, həmçinin bir sıra mənəmmənəm deyən «ziyalı» təbəqələrini hərəkətə gəttirdi, nəcə deyərlər, onları əsl mənada tərpətdi. Deməli, «Əkinçi» oxunurdu, orada dərc olunmuş materiallara, ideyalara fəal münasibət bildirilirdi. Bununla belə «Əkinçi»nin redaksiyasına, Həsən bəyin ünvanına tənqidə mə-

qalələr, bəzəndə çox təhqirəmiz sözlərlə dolu olan ya-zılar daxil olurdu. Qəzetiñ imkanları daxilində həmin yazılar dərc edilirdi. Bir sıra hallarda onlara sərrast, həmdə çox keskin cavablar verilirdi, bununla da «Əkinçi»-yə marağ qat-qat artırdı. Diq-qətçəkən budur ki, «Əkinçi»-nin bədxahlarına qarşı təkcə qəzetiñ fəal müxbirləri deyil, eyni zamanda Həsən bəyə müəyyən tənqidə iradlarını bildirən dostları, yazıçı, şair ziyalıları da «Əkinçi»nin, Həsən bəyin müdafiəsinə qalxır, «Əkinçi» bədxahlarına qarşı yönəldilmiş məqalələr, şeirlər, yazıldır. Amma «Əkinçi» necə deyərlər, döyüşə-döyüşə, məşəl saça-saca qürub etməyə doğru gedirdi, ona qarşı təzyiqlər, təqiblər günü-gündən artıraqda idi. «Əkinçi»nin fəal müxbirləri də kəsərlə sözlərini deməkdə idilər. Onlar istə-

mirdilər ki, Azərbaycan milli mətbuatının ilk incisi, bu demokratik söz tribunası qapanıb aradan çıxın. Baxmayaraq ki, «Əkinçi»nin qürubu anbaan, günbəgün yaxınlaşmaqdı idi, lakin Həsən bəyin həqiqi ideya silahdaşları onu tək qoymurdular, özlərinin ürek sözlərini yazıb «Əkinçi»yə göndərildilər.

Bələliklə, «Əkinçi» qəzeti fəryad edə-edə 1877-ci ilin 29 sentyabrda qapandı. Zərdabinin özünü dediyi kimi, «Əkinçi» vəfat etdi. Həsən bəyin özünə qarşı da təqiblər artdı, nəticədə Zərdabi doğma kəndi Zərdaba köçmək məcburiyyətində qaldı. 16 il orada yaşıldıqdan sonra yenidən Bakıya qayıtdı. Cəmi 65 il özür sürmüş Həsən bəy 28 noyabr 1907-ci ildə Bakıda vəfat etmişdir, Fəxri xiyabanda dəfn edilmişdir.

Həsən bəy Zərdabinin xidmətlərinə en böyük qi-

məti cənab Prezidentimiz İlham Əliyev verib. Onun Həsən bəy Zərdabinin 170 illik yubileyi ilə əlaqədar 2012-ci ildə imzaladığı sərəncamında deyilir: «Azərbaycanda sosial-mədəni həyatın on doqquzuncu əsrin ikinci yarısından etibarən sürütlə canlanmasında və ictimai fikrin maarifçi-demokratik ideyalarla zənginleşməsində Həsən bəy Zərdabinin müstəsnə xidmətləri vardır. Zərdabi yaradıcısı və təşkilatçısı və redaktoru olduğu «Əkinçi» qəzetini doğma ana dilində nəşr etdirməklə milli mətbuatın bünövrəsini qoymuş, dövrünün ziyalıları bu qəzet etrafında birləşdirərək taleyüklü mühüm vəzifələrin uğurla həyata keçirilməsində misilsiz rol oynamışdır.

Deməli, «Əkinçi» bu gündə şöлənlənməkdə, işq verməkdə davam edir.

sıdır. Bu səbəbdən də Azərbaycan dilini dövlətçiliyin əsas rəmzlərindən sayaraq onun saflaşması naminə vaxtaşırı xüsusi tədbirlər həyata keçirirdi. «Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edilməsi haqqında» 9 avqust 2001-ci il tarixli sərəncam da məhz bu niyyətlə imzalanmışdır. Bələliklə, indi 13 ildir ki, 1 avqust ölkəmizdə Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan Dili Günü kimi qeyd edilməkdədir.

Təqdirəlayıq haldır ki, ümummilli liderin ideyalarını layiqincə həyata keçiren cənab Prezident İlham Əliyev də doğma dilimizə, milli adət-ənənələrimizə, qədim mədəniyyətimizə böyük həssaslıqla yanaşır. Bu gün dilimizin inkişafının qarantıda məhz dövlət başçımızın özüdür. Azərbaycan ədəbiyyatının, Azərbaycanlı düşüncəsinə əks etdirən sənballı əsərlərin latin qrafikasında yenidən nəşr edilməsi məhz İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə baş tutdu. Dövlət başçısının 2004-cü il yanvarın 12-də imzaladığı «Azərbaycan dilində latin qrafikası ile kütlevi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında» kılınan sərəncamı hem də əlifba ilə bağlı problemləri tamamilə həll etdi. Bunun da nəticəsində kütlevi nəşrlərin latin qrafikasına keçirilməsi baş tutdu.

Səhifənin materiallarını çapa Aslan CƏLİLOV hazırlamışdır.

1 avqust—Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili günüdür

Ana dilimiz milli sərvətimizdir

**«Öz ana dilini bilməyən adamlar
şikəst adamlardır»**

Heydər Əliyev.

1922-ci ildə Azərbaycan hökumətinin qərarı ilə Yeni Əlifba Komitəsi yaradıldı. Bu Komitəyə Azərbaycan dili üçün latin qrafikali əlifba tərtib etmək tapşırığı verildi. Bu, yeni əlifbaya keçilməsi yolunda atılmış ilk ciddi adımdı. 1923-cü ildə etibarən latin qrafikali əlifbaya keçmə prosesi sürətləndirildi. Bələliklə, 1929-cu ildə keçirilmiş birinci ümumiyyətli Türkoloji Qurultayın tövsiyəsinə əsasən həmin ilin yanvarın 1-dən etibarən Azərbaycanda kütlevi şəkilədə latin qrafikali əlifba tədbiq edildi. Bu hadisə Azərbaycanda savadsızlığın ləğv olunmasına mühüm rol oynadı. Lakin Türkiye Cümhuriyyətində də latin qrafikali əlifbaya keçirməsi və bunun nəticəsində SSRİ-də və xəricdə yaşayan türk xalqları arasında mədəni əlaqələrin güclənməsi qorxusu sovet imperiyası rəhbərliyində Azərbaycan əlifbasının yenidən dəyişdirilməsi planlarını yaratdı. Nəticədə 1940-ci il yanvarın 1-dən kırıl qrafikali əlifbaya keçmək haqqında qərar qəbul olundu. Yarım əsrənən çox bir müraciət ərzində kırıl qrafikası ilə

Azərbaycan elmi və mədəniyyətinin nümunələri yaradıldı.

Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyyini bərpa etdikdən sonra latin qrafikali Azərbaycan əlifbasının bərpası üçün tarixi şərait yaranırdı. Nəticədə 1992-ci ildə latin qrafikali Azərbaycan əlifbasının tətbiqi barədə Qanun qəbul olundu. 2001-ci ildə isə latin qrafikali Azərbaycan əlifbasına keçid başa çatdırıldı.

Ümumiyyətə, ana dilinin inkişafına dövlətimizin həmişə xüsusi diqqəti, qayğısı olub. Xüsusən ümummilli lider Heydər Əliyevin hələ sovet dövründə quruluşun müəyyən təzyiqlərinə baxmayaraq Azərbaycan dilinin ölkəmizdə dövlət dilinə çevriləndə böyük xidməti olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, keçmiş Sovetlər Birliyi dövründə bütün rəsmi tədbirlər, digər mütəffiq respublikalarda olduğu kimi, Azərbaycanda da yalnız rus dilində aparılırdı. Lakin ümummilli lider Heydər Əliyev 14 iyul 1969-cu ildə respublika partiya təşkilatının rəhbəri seçildikdən sonra o, bu sahədə də öz müstəqil, prinsipial mövqeyini nümayiş etdirdi.

Ulu öndərin en böyük xidmətlərindən biri odur ki,